

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת וישלח תשפ"ג

וישלח יעקב מלאכים (ל"ב. ד')

פירש רש"י מלאכים ממש. הגר"י הקשה מדוע רק ביעקב מצאנו שהלכו עימו מלאכים ולא אצל אברהם ויצחק, וביאר דליעקב היה הבטחה "ושמרתך בכל אשר תלך", ומלך המבטיח לאדם שישמרנו שולח צבאו לשמור עליו, ולכן הקב"ה שלח את צבאו שהם המלאכים לשמור עליו.

וישלח יעקב מלאכים (ש)

איתא במדרש "מחזיק באזני כלב עובר מתעבר על ריב לא לוי", משל לראש הליסטים שהיה ישן, עבר שם אדם אחד והעיר אותו, וא"ל מקום זה מסוכן שפה נמצא ראש הליסטים, א"ל אני הוא ראש הליסטים וקם עליו והכהו, ועל אדם זה יש טענה מדוע העיר את הישן והיה עליו לחשוש שהוא זה ראש הליסטים, וכן יש טענה על יעקב מדוע עורר את עשו עכ"ד המדרש.

והקשה באור יחזקאל (ח"ז עמוד רכ"ט) מדוע אמרו חז"ל שיעקב התחיל בריב עם עשו, והלא כתיב (עמוס א'. י"א) "ועברתו שמרה נצח", שהלכה בידוע עשו שונא ליעקב, ועשו הוא זה שהיה לו ריב עם יעקב, ותיירץ שיעקב עשה השתדלות, וע"ז אמרו חז"ל שלא היה צריך לזה, אלא היה לו לבטוח בה', וע"ז קרי ליה מתעבר על ריב לא לו.

ועוד תירץ [במקו"א] דאע"פ שעשו שונא ליעקב, מ"מ על יעקב להשתדל שלא לעורר אותו, וכיון שעוררו נקרא מתעבר על ריב לא לו, ומוכיח שאין לאדם לנסות לריב עם היצה"ר, ואף על זה נאמר מתעבר על ריב לא לו.

ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו (ל"ב. ה')

צ"ע דכיון דאמר "לאמר" אמאי כפל ואמר "כה תאמרון", וביאר באור החיים [וכ"כ הגר"י] שציוה אותם לומר "כה תאמרון", והיינו שיאמרו לעשו שיעקב שלח אותם לומר לו עם לבן גרתי וכו'.

והנה איתא בסוטה (דף לח.) שכל מקום שנאמר "כה" בעינין בלשון הקודש, והוכיח הפנים יפות דכאן ודאי כן הוא, דהא כתב רש"י "עם לבן גרתי" ותרי"ג מצוות שמרתי, שגרתי בלשון הקודש בגימטריא תרי"ג, ועל כרחך אמרו בלשון הקודש, ולפי זה יש לבאר דהציווי של "כה תאמרון" היה שיאמרו בלשון הקודש.

עם לבן גרתי (ש)

פירש רש"י עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי. החת"ס על הפסוק לעיל (כ"ז. מ') "והיה כאשר תריד ופרקת עולוי" מפרש שאם יוסיף עוד מצוה על התרי"ג ויעשה תרי"ד מצוות, אז יתקיים ופרקת עולוי, ולפי"ז זה מה שאמר יעקב לעשו תרי"ג מצוות שמרתי ולא תרי"ד, [וע"ע לעיל בפרשת תולדות (כ"ז. מ')]. [במה שכתב רש"י גרתי בגימטריא תרי"ג, אין להקשות דלמה הוצרך לגימטריא תיפו"ל שגרתי זה אותם אותיות של תרי"ג, והביאור משום דתרי"ג אי"ז מילה אלא מספר, ולכן כתב דהוי גימטריא של מספר המצוות – ממשאת המלך].

ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך (ש)

פירש רש"י ואשלחה להגיד לאדני להודיע שאני בא אליך למצוא חן בעיניך, שאני שלם עמך ומבקש אהבתך. לרש"י הפירוש שמודיעו שבא אליו, וששלם עימו ומבקש אהבתו, והרמב"ן פירש ואשלחה להגיד לאדני שיש לי עושר ונכסים וכבוד לעשות בו חפצך ורצונך, וכמו שכתוב "ויהי לי שור וחמור", בכדי למצוא חן בעיניך.

ובתרגום יונתן בן עוזיאל פירש "ואשלחה להגיד לאדוניי שמכל מה שברכני אבא נותר לי רק שור וחמור צאן עבד ושפחה, בכדי "למצא חן בעיניך" שתרחם עלי ולא תשנא אותי ע"ז.

והיה המחנה הנשאר לפליטה (ל"ב. ט')

פירש רש"י והיה המחנה הנשאר לפליטה על כרחו כי אלחם עמו ע"כ. מובא במהרי"ל דיסקין שהרחיק את ב' המחנות מהלך יום א', ופירש ע"פ זה דיעקב יצא להילחם ראשון, ולכך על כרחך ישאר המחנה האחרון לפליטה, כיון שאם עשו ילחם עם יעקב ויהרגנו, גם עשו ימות באותו היום, [כמו שאמרה רבקה למה אשכל גם שניכם ביום אחד (לעיל כ"ז. מ"ה)], ופירש רש"י שם רוח הקודש נזרקה בה וכו', ולא יספיק להגיע למחנה השני שרחוק מהלך יום עד שימות.

ואת אחד עשר ילדיו (ש)

פירש רש"י ודינה היכן היתה נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם ע"כ. והקשה מרן הגרא"מ שדך זצ"ל מ"ט יעקב נענש על כך שמנעה מעשו, וכי עליו לסכן את בתו בשביל כך, ותיירץ דאה"נ אך מ"מ היה צריך להצטער על כך.

ובביאור דבריו צ"ל, דהנה השטן אמר לאברהם אבינו כשהלך לעקידה שהוא שופך דמים אם יעקוד את יצחק, ולכאוי מה טענתו והרי הקב"ה ציוהו על העקידה, וצ"ל דכל מצוה אם אינו עושה אותה בשלימות נחשב שקיים המצוה שלא בשלימות, אבל בעקידה שללא ציווי ה' זה עבירה, ורק ע"י ציווי ה' זה מצוה, וא"כ בכה"ג עליו להיזהר לקיים את המעשה בשלימות רק משום מצות ה', ואם חסר קצת משלימות המצוה הרי הוא שופך דמים, והכי נמי כלפי שמיא גליא דאצל עשו הרי זה הצלה רוחנית, אמנם יעקב מצד עצמו עליו להציל את דינה, אבל אם אינו מיצר על כך א"כ חסר בשלימות המצוה, ובכה"ג כבר נתבע על חיוב הצלת נפשות.

ויאבק איש עמו (ל"ב. כ"ה)

בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב שהמלאך אמר ליעקב יש לך י"ב בנים ובת א' ולא נתת מעשר, והרי אמרת (כ"ח. כ"ב) "וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך", מיד הפריש יעקב את ארבעת הבכורים ונשארו שמונה, התחיל מונה והגיע לסוף, חזר ומנה משמעון [דראובן בכור היה] והעשירי היה לוי, וצ"ב מה שהזכיר בתרגום יונתן מה שהיה לו בת, והרי ממנה לא הפריש מעשר.

עוד יש לעיין איך מנה גם את בנימין, הרי בנימין עדיין לא נולד, וצ"ל שאפשר להפריש גם על מי שלא נולד, ועוד יליע איך מהני הפרשה שמונה ח' ומתחיל ומונה מתחילה, והרי יש רק ח', ואפשר לומר דלענין ההפרשה היו י"ב בנים כולל הבכורים, ורק לענין המנין לא מנו אלא את אלו שאינם בכורים.

והוא צלע על יריכו (ל"ב. ל"ב)

מבואר דנעשה צולע ע"י המכה בגיד הנשה, והנה בפסחים (דף כב.) יש צד דגיד הנשה אסור בהנאה, ויש להקשות דא"כ איך מותר לרכב ע"ג בהמה, הא בהמה בלא גיד הנשה היתה צולעת, ונמצא שנהנה מגיד הנשה, [וכע"ז הקשה הגרעק"א על הצד בגמ' (שם) דאבר מן החי אסור בהנאה, איך רוכבים ע"ג בהמה].

והקשיתי כן קמיה דמרן הגר"י אלישיב זצ"ל, ואמר דמני"ל שא"א לחרוש בבהמה בלי גיד הנשה, אמנם בפשיטות מהכא נראה שא"א, שהרי יעקב ע"י המכה בגיד הנשה נהיה צולע, ואולי שאני בהמה מאדם.

וישקהו (ל"ג. ד')

פירש רש"י נקוד עליו, יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל ליבו, אמר רשב"י הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה. ובביאור המחלוקת שמעתי לבאר, דהנה כשנקוד הנקודה באה להפקיע מהפירוש הפשוט, ולכן פירשו שלא נשקו בכל ליבו, אמנם רשב"י ס"ל דכיון שהלכה עשו שונא ליעקב, הפשטות בוישקהו היא שלא נשקו בכל ליבו, והנקודה באה להפקיע מהפשטות ולומר שכאן כן נשקו בכל ליבו.

דברי רבינו ראש הישיבה שליט"א

בנינום חיזוק בישיה"ק ללומדי תכנית הדרך עלך

יום ה' פרשת וירא ט"ז חשוון תשפ"ג

בעצם החזרה זה דבר שהסברא מחייבת וכמו שרבינו ר' יחיאל שליט"א הזכיר, מצד ההגיון לא היו צריכים את כל המעמד הזה, כ"א מצד עצמו צריך להיות לו את השאיפה לחזור, הוא למד מסכת מדוע שהוא לא יחזור עליה כדי שהוא יזכור את המסכת.

והנה הגמ' בשבת (דף קיח:) אומרת אמר אביי כי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן, וכ' רש"י דשלים מסכתיה לגורסה. ולכאו' לא מובן למה רש"י אומר לגורסה. ואולי אפשר לבאר שהרי בגמ' לא כתוב דשלים מסכתא אלא דשלים מסכתיה, מסכתיה זה מסכת שלו, ולכאו' ק' איך זה היה שלו, הרי רק עכשיו גמר המסכת אז מה זה שלים מסכתיה, ולכן אומר רש"י לגורסה דהיינו שהוא קנה כבר את המסכת ועכשיו לגורסה צריך לחזור עליה, ועל זה כתוב שיעשה יומא טבא לרבנן.

והנה בעצם חזרה זה דבר המתחייב, אבל בגלל החשיבות של הדבר היצר הרע מונע את החשק לחזרה וקשה עתיקא מחדתא, גם מצד הטבע של האדם יותר קל ללמוד דברים חדשים, חזרה זה דבר קשה. לכן עשו פה דבר גדול מאד כדי להקל על הענין הזה של החזרה, כשעושים חבורה עם סדר מסוים זה פשוט מיקל, כיון שכל אחד לעצמו קשה לו לחזור, וממילא כשעושים ביחד כשציבור גדול חוזרים לפי סדר מסוים אז יש לזה קיום וזה הרבה יותר קל, לכל א' וא' יש את ההזדמנות אבל יש לו גם את היצר הרע, יש עליות וירידות, אם נכנסים כבר למסגרת הזאת אז צריך להיכנס לזה בשלימות, ללמוד את זה בזמן שקבעו ולפי הדפים שקבעו, אומרים שאם לומדים יותר מדי זה גורם ללחץ אבל סה"כ לא מדובר פה על הספק כ"כ גדול. קבעו את זה באופן שכל אחד ואחד יכול לעמוד בזה, ודאי שאם משאירים את הכל לרגע האחרון אז יש לחץ אבל אם מסודרים ולומדים כמו שצריך אז נהנים מהלימוד ובסוף כשמסיימים את המסכת אין לך תענוג גדול מזה שאתה יודע שלמדת מסכת וחזרת עליה וסיימת. ולכן זה דבר גדול ובאמת מגיע יש"כ לכל אלה שיסדו את הדבר הנפלא הזה ונקווה שבאמת כל מי שמשותף בזה יקח את הענין הזה ברצינות, ההזדמנות הזו זה הזדמנות שאין אותה כל יום, כשנמצאים בתוך חבורה שחוזרים זה ענין גדול, בחו"ל היה חבורות, היו שם בעלי בתים שלמדו בחבורות של ש"ס ואפי' של עין יעקב וחיי אדם, הרב שך תמיד היה מדבר על זה, זה מה שהחזיק את האנשים, שיש חבורה, וזה מה שמועיל ומחזיק כנגד היצר הרע.

גם הניצול של הזמן כמו שרבינו ר' יחיאל שליט"א הזכיר סידרו את זה בזמנים טובים. היום זה היא"צ של מרן הרב שך זצוק"ל, שמענו ממנו דבר פשוט, כשכבר היה קשה לו ללמוד בשנים האחרונות יום א' נכנסנו אליו והוא התאונן שכבר יומים הוא לא לומד, היה לו מאד קשה עם זה, הוא למד אבל לא כמו שהוא רצה, אחרי כמה ימים נכנסנו אליו עוד פעם והוא אמר לנו קודם זה היה יומים עכשיו זה כבר שבוע שאני לא לומד, הוא אמר כך אני יגיד לך מה ההבדל בין אחד שלומד לאחד שלא לומד, כתוב במשנה בקנים (פ"ג מ"ו) זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהם אבל זקני תורה אינן כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתישבת עליהם, יש בזה הסברים במפרשים, אבל באמת לא כתוב פה שום חידוש כתוב פה דבר פשוט מאד, אדם שלומד כל שעה שהוא לומד וכל רגע שהוא לומד זה עוד ת"ח עוד ת"ח ועוד ת"ח, אם למדת עשרים שנה אז אתה עשרים שנה ת"ח, למדת חמישים שנה אז אתה כבר ת"ח של חמישים שנה וכו', זה פשוט, אבל גם לצד השני זה ככה, אחד שלא למד עשר שנים אז הוא עשר שנים עם הארץ, עשרים שנה אז הוא עשרים שנה עם הארץ, אחד שלא למד שבעים שנה הוא צעק זיבעציג יאר עם הארץ!!! [הוא שבעים שנה עם הארץ]. זאת אומרת שאדם לא יחשוב שאם הוא העביר את הזמן אז זה רק כאילו הוא דילג על הזמן, כאילו הוא הלך לישון וקם אחרי יומיים, כל זמן שאתה מעביר אתה מוסיף עוד עם הארץ ועוד עם הארץ ועוד עם הארץ, והוא התאונן על עצמו ואמר אז הייתי יומיים בלי ללמוד היום זה כבר שבוע, עשרה ימים, הוא הרגיש שכל יום שאתה לא לומד זה לא כאילו דלגת על היום אלא אתה מכניס לך עוד עם הארץ ועוד עם הארץ.

ואנחנו צריכים לדעת את זה, כמו שרבינו ר' יחיאל שליט"א אמר שהאדם לא יחשוב שהוא גמר את מה שהוא צריך ללמוד הוא גמר את החובות שלו אז עכשיו הוא כבר יכול לעשות דברים אחרים, הוא לא ירויח שום דבר, מה שהוא למד הוא למד זה ת"ח, מה שהוא עושה דברים אחרים זה עם הארץ, האדם צריך לשאוף שהוא לא יהיה עם הארץ, לא להיות עם הארץ, לא להתעסק בדברים אחרים. וזה גם כן כשאדם לוקח על עצמו יותר מחייבים אז זה ממילא גורם שהוא מגדיל את הת"ח שבו, אין לו פשוט זמן לדברים אחרים, אדם צריך לשאוף לזה שהזמן שלו יהיה מנוצל לתורה והוא יהיה עוד ת"ח ועוד ת"ח, ככה גדלו כל גדולי הדור, אף אחד מהגדולים לא עבר קיצורי דרך, כולם למדו דף ועוד דף וחזרו ועוד פעם חזרו וככה הוסיפו עוד ת"ח על הת"ח, זה השאיפה של כולנו. כמו שהזכירו לומדים עכשיו מסכת יבמות, צריך לשאוף מה שפחות להתעסק בדברים אחרים, ומה שיותר להתעסק בתורה, והקב"ה יעזור באמת שכולם יגמרו את המסכת שהתחילו לחזור מסכת קידושין וידעו את המסכת ואת כל הש"ס בעז"ה.